

تبیین رفتار دامداران شهرستان گالیکش با استفاده از رویکرد پایداری و

امنیت غذایی

زهرا تیموری کوهسار^{۱*}، فرهاد خسروانی^۲، فضل‌اله عزیزپور فرد^۱ و همایون فرهادیان^۳

تاریخ پذیرش: ۹۶/۹/۲۶

تاریخ دریافت: ۹۴/۵/۲

چکیده

امروزه، توسعه انسانی تا حد زیادی در گرو توانایی جامعه در ایجاد امنیت غذایی پایدار است که در سایه کشاورزی توسعه‌یافته امکان‌پذیر خواهد شد. هدف اصلی این پژوهش تبیین رفتار پایدار دامداران شهرستان گالیکش با استفاده از رویکرد امنیت غذایی بود. این پژوهش کاربردی و از نوع توصیفی - همبستگی بود که با انجام یک پیمایش انجام شده است. جامعه آماری مورد نظر دامداران شهرستان گالیکش بود (N=2000) که با استفاده از جدول کرجسی و مورگان و با روش نمونه‌گیری تصادفی ساده ۲۳۴ نفر از دامداران به عنوان نمونه انتخاب شدند. ابزار اصلی گردآوری داده‌های پرسش‌نامه محقق ساخته بود که روایی آن به وسیله پانلی از اساتید دانشگاه تربیت مدرس مورد بررسی و تأیید قرار گرفت. یافته‌های پژوهش نشان دادند که رابطه‌ای مثبت و معنی‌دار بین رفتار پایدار دامداران با تعداد دام، مقدار مرتع، درآمد سالیانه، درآمد سالیانه ناشی از دامپروری، نیت رفتاری، کنترل رفتاری درک شده، هنجار ذهنی، نگرش دانشی و نگرش عاطفی وجود دارد. افزون بر این، نتایج تحلیل رگرسیون به روش گام به گام نشان دادند که پنج متغیر، نیت، کنترل رفتاری درک شده، هنجار ذهنی، نگرش دانشی و نگرش عاطفی قادرند ۵۸/۹ درصد از رفتار پایدار دامداران شهرستان گالیکش را با رویکرد امنیت غذایی تبیین کنند. با توجه به نتایج پژوهش می‌توان گفت، هرچه داده‌ها، مهارت‌ها، توانایی‌های فردی، فرصت‌ها، منابع و امکانات فرد بیش‌تر باشد، افکار اجتماعی و باید و نبایدهای مردم نسبت به دامپروری بهتر و فرد دامدار احساس و گرایش ذهنی بهتری نسبت به دامپروری پایدار داشته باشد، رفتار پایدار بهتری از سوی او شاهد خواهیم بود.

طبقه‌بندی JEL: Q19, Q15, Q16

واژه‌های کلیدی: رفتار پایدار، دامداران، امنیت غذایی، شهرستان گالیکش.

۱- دانش‌آموخته کارشناسی ارشد ترویج و آموزش کشاورزی، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران.

۲- دانش‌آموخته کارشناسی ارشد ترویج و آموزش کشاورزی، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران، مدرس دانشگاه جامع علمی کاربردی.

۴- استادیار گروه ترویج و آموزش کشاورزی، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران.

*- نویسنده مسئول مقاله: teimuri.zahra@yahoo.com

پیشگفتار

در پی اعلام دهه‌های توسعه از سوی سازمان ملل متحد از اوایل دهه شصت میلادی، موضوع توسعه در کشورهای در حال توسعه در صدر مسایل نهادی ملل متحد و موسسه‌های بین‌المللی قرار گرفت. تعاریف متعددی از توسعه در ابتدای دهه‌های اولیه ارائه شد. توسعه به معنای بهبود زندگی اجتماعی در نظر گرفته شد لذا، از چالش‌های اساسی توسعه در دهه هفتاد مقابله با سوءتغذیه و گرسنگی در سطح جهان بود (سجادپور و احمدی‌خوی، ۱۳۹۰). با وجود تلاش‌های فراوان سازمان‌هایی گوناگون همچون فائو و سازمان ملل هنوز مشکل سوءتغذیه و گرسنگی یکی از مهم‌ترین مسایل امنیت ملی است زیرا سلامت افراد جامعه و توسعه انسانی و اقتصادی بشریت در گرو تغذیه سالم و امنیت غذایی است (Misselhorn et al., 2012). این در حالی است که امروزه با توجه به ازدیاد جمعیت کره زمین و رشد مصرف غذا، تقاضای جهانی برای دسترسی به غذای کافی دست‌کم برای ۴۰ سال دیگر در حال افزایش است (Godfray et al., 2010)، از سوی دیگر، توسعه انسانی تا حد زیادی در گرو توانایی جامعه در ایجاد امنیت غذایی مطمئن و پایدار است که در سایه کشاورزی توسعه‌یافته میسر می‌شود. بدین معنی که هر چه این بخش توسعه‌یافته‌تر باشد، امکان توسعه سایر حوزه‌ها و بهره‌مندی دیگر بخش‌ها به سهولت انجام خواهد شد (Campbell, 1991).

مفهوم امنیت غذایی در جهان به اوایل دهه ۱۹۷۰ میلادی برمی‌گردد، امنیت غذایی به صورت یک نظریه، در اجلاس بین‌المللی تغذیه در سال ۱۹۹۲ میلادی مطرح و به عنوان یکی از راهبردهای مهم در برخورد با سوءتغذیه و گرسنگی، مورد تأکید و تصویب قرار گرفت (مبیینی دهکردی، ۱۳۸۴). امنیت غذایی به عنوان دسترسی مستمر تمام مردم یک جامعه در تمام اوقات به غذای کافی به منظور یک زندگی سالم و فعال تعریف شده است. بدیهی است تأمین نیازهای غذایی جامعه به منظور ارتقای سلامت و بهداشت جامعه، حق طبیعی افراد جامعه است (خالدی و فریادرس، ۱۳۹۰؛ شیرانی‌بیدآبادی و احمدی‌کلیجی، ۱۳۹۲). نداشتن امنیت غذایی به معنای نبود امنیت برای انسان‌هاست. امروزه با گسترش مفهوم توسعه انسانی، مسئله امنیت غذایی ابعاد تازه‌ای به خود گرفته است و به یکی از مهم‌ترین مباحث در تمامی کشورهای جهان تبدیل شده است (دامغانی و معین‌الدینی، ۱۳۹۰) و از مهم‌ترین چالش‌های پیش‌روی کشاورزی در سده ۲۱ است (Beddington et al., 2012). امنیت غذایی مفهومی گسترده است که به وسیله تعامل دامنه‌ای از عوامل بیولوژیکی، اقتصادی، اجتماعی، کشاورزی و فیزیکی تعیین می‌شود، بنابراین همچون مفاهیم بهداشت یا رفاه اجتماعی معیار واحدی برای ارزیابی آن وجود ندارد (خضری، ۱۳۸۲). با این وجود، می‌توان این پیچیدگی را با تمرکز روی سه مؤلفه مشخص امنیت غذایی یعنی موجودی مواد

غذایی^۱، دسترسی به مواد غذایی^۲ و استفاده از مواد غذایی^۳ ساده‌تر نمود (رهبر و مبینی دهکردی، ۱۳۸۳). با توجه به این‌که دسترسی به غذا از دو بعد فیزیکی و اقتصادی مطرح است، لذا اشتغال‌زایی، افزایش درآمد خانوار، در دسترس قرار دادن مواد غذایی مورد نیاز از راه کشت و زرع و یا فرایندهای دیگر و ایجاد دسترسی فرهنگی به غذا به معنای در دسترس قرار دادن غذاهای باارزش سنتی و متناسب با فرهنگ مردم از راهکارهای موثر ایجاد دسترسی به غذا بوده است (باقری و همکاران ۱۳۸۸). معنای پایداری در امنیت غذایی، ثبات و پایداری دریافت ارزش‌های مورد نیاز جامعه است، عنصر موجود بودن تنها به میزان مواد غذایی در مرزهای ملی که در گذشته عنصر اصلی امنیت غذایی بود تکیه ندارد بلکه امروزه شامل تولید (عرضه داخلی) و واردات غذایی است (خضری، ۱۳۸۲). در حالت کلی اهداف توسعه روستایی شامل بهبود سطح زندگی یا به عبارتی بهبود درآمد، اشتغال، آموزش، بهداشت، تغذیه و کاهش نابرابری در زمینه توزیع درآمدهای روستایی و همچنین، کاهش عدم تعادل بین شهر و روستا و گسترش بخش روستایی در تثبیت و تسریع پیشرفت در طول زمان است (خوبفکرآبادی، ۱۳۷۷). قلمداد شدن امنیت غذایی به عنوان یکی از موضوع‌های کلیدی توسعه روستایی و توسعه کشاورزی سال‌هاست که در پارادایم توسعه پایدار مطرح است. بهبود امنیت غذایی برای همه دولت‌ها از جهت این‌که امنیت غذایی زیربنای توسعه اقتصادی و پایداری سیاسی است و همچنین، برای کاهش گرسنگی و فقر جهانی مورد نیاز است، از اهمیتی ویژه برخوردار است (Johnson, 2009). دانش تغذیه ثابت کرده است، پروتئین حیوانی به دلیل داشتن اسیدهای آمینه ضروری و عوامل محرک رشد، اثری مهم در ترمیم بافت‌ها و سلامتی و سرحالی افراد و روی هم رفته، رشد بدن دارد. به همین دلیل انسان برای حفظ سلامت و تندرستی خود روزانه به مقدار معینی پروتئین و بویژه نوع حیوانی آن نیاز دارد. کمبود این نوع پروتئین سبب تعادل نداشتن دستگاه عصبی شده و عقب‌ماندگی فکری و رنجوری و ضعف جسمی را در انسان پدید می‌آورد و مقاومت بدن را در مقابل بیماری‌های عفونی کاهش می‌دهد (مجیدزاده، ۱۳۹۱)؛ بنابراین، تأمین غذای باکیفیت، سالم و کافی برای جمعیت کشور همواره مسئله‌ای اساسی و مهم برای دولت‌مردان و کارشناسان دست‌اندرکار در این زمینه بوده است. از سوی دیگر، رشد اقتصادی جامعه، افزایش سهم مصرف فرآورده‌های دامی در سبد غذایی خانوار و آهنگ رشد جمعیت نیز افزایش تقاضا برای این فرآورده‌ها را روزافزون کرده است، برای تحقق این هدف مهم پرداختن به فعالیت‌های پژوهشی و یافتن روش‌های علمی توسعه پایدار دامپروری و ارتقاء تولیدات دامی یکی از راهبردهای اجتناب‌ناپذیر برای کشور است. از سوی دیگر، این بخش از کشاورزی به

---

¹- Food Availability

²- Food Access

³- Food Utilization

دلیل ماهیت فعالیت‌های آن اثرات و پیامدهای گوناگونی بر محیط‌زیست دارد، لذا با توجه به تأثیرات متقابل پرورش دام و طیور و محیط‌زیست تدوین راهبرد مناسب جهت دست‌یابی به توسعه پایدار در این زمینه و در نهایت، کاهش اثرات منفی زیست‌محیطی این صنعت بسیار ضروری است (شریفی و همکاران، ۱۳۸۸). در نتیجه، در بین بخش‌های گوناگون کشاورزی نقش دامپروری دارای اهمیتی ویژه است، چرا که نخستین و مهم‌ترین نقش دامپروری، تأمین امنیت غذایی می‌باشد. پرورش دام و دامداری، دارای اهمیت اقتصادی و اشتغال‌زایی فراوانی نیز می‌باشد. از یک سو، جمعیت اصلی شاغل در دامپروری مناطق روستایی و عشایری و همچنین، بخش بزرگی از جمعیت شهرنشین و روستانشین به صورت مستقیم و غیرمستقیم در صنایع وابسته به تولیدات دامی از قبیل گوشت، شیر، پشم، لبنیات و کارخانه‌ها تهیه خوراک و ... مشغول می‌باشد (علیپور، ۱۳۹۱). به بیان دیگر، در کشورهای در حال توسعه فرصتی منحصر به فرد برای استفاده از دام به عنوان ابزاری برای رشد و تشدید پایداری و عبور از فقر وجود دارد. بنابراین، توسعه این بخش از یک سو به گونه مستقیم به افزایش مواد غذایی در کشور می‌انجامد و از سوی دیگر، با ارتقاء کیفیت مواد غذایی و پایین آمدن قیمت‌ها به تقویت بیش‌تر امنیت غذایی کمک خواهد کرد (نوری زمان‌آبادی و فسخودی، ۱۳۸۶). در ادامه به برخی از مطالعات مرتبط با موضوع اشاره می‌شود. با توجه به پژوهش هانگ و چانگ ۲۰۰۵ نظریه رفتار برنامه‌ریزی‌شده، بر این تأکید دارد رفتار انسان شامل جنبه‌های غیرارادی نیز است در حقیقت، همیشه افراد بر نگرش رفتارشان کنترل ندارند. آیزن ۱۹۹۱ با این استدلال که نخست افراد تصمیم‌های رفتاری خود را بر پایه بررسی معقول و منطقی داده‌های در دسترس انتخاب می‌کنند و دوم، افراد نتایج عملکرد خود را پیش از اتخاذ تصمیم مورد توجه قرار می‌دهند، مدل رفتار منطقی را برای پیشگویی و توضیح رفتار فرد طرح‌ریزی کرد، سپس با توجه به محدودیت‌هایش در خصوص رفتارهایی که مورد کنترل ارادی افراد نیست، به وسیله آیزن با افزودن عامل کنترل رفتاری درک شده بسط داده شد و مدل رفتار برنامه‌ریزی‌شده نام گرفت. در واقع، تئوری رفتار برنامه‌ریزی‌شده، راهکاری برای ایجاد کنترل رفتار ادراکی داده شده است. بر اساس پژوهش‌های هاوستاد^۱ و همکاران ۱۹۸۶ نیاز غذایی دام‌هایی که در مراتع چرا می‌کنند ۶۰ تا ۷۰ درصد بیش‌تر از دام‌هایی است که در آغل نگهداری می‌شوند، این انرژی اضافی صرف راهپیمایی برای یافتن علوفه، رسیدن به منابع آب، نمک، سایه و بالا رفتن از شیب‌ها خواهد شد. حیاتی و همکاران (۱۳۸۹) در مطالعه‌ای بیمه دام را به عنوان یکی از مناسب‌ترین راهکارها برای مدیریت ریسک معرفی کرده که این مهم می‌تواند باعث افزایش امنیت سرمایه‌گذاری در بخش دامپروری شود. کفیلزاده و همکاران (۱۳۸۱) در پژوهشی که در زمینه اقتصاد تولید بخش

^۱ -havstad

عشایر کوچنده و اسکان یافته انجام دادند، بدین نتیجه رسیده‌اند که ترکیب دام عشایر اسکان یافته و کوچنده متفاوت بوده و در شرایط اسکان، بر سهم گوسفند و گاو عشایر افزوده شده است. هزینه نگهداری هر رأس دام عشایر کوچنده نسبت به عشایر اسکان یافته و نیز در شرایط اسکان، سود سالانه هر رأس گوسفند و گاو بیشتر است. خاکی پور و همکاران (۱۳۹۱) در بررسی سهم مرتع در درآمد دامداری خانوار عشایر شهرستان کوهدشت با بررسی تعداد دام، درآمد خالص و ناخالص و هزینه‌های بهره‌برداری، درآمد حاصل از مرتع و زمان بهره‌برداری از علوفه مراتع و همچنین، منابع تأمین نیازهای غذایی دام به این نتیجه رسیدند که سهم مراتع در درآمد خانوارهای بهره‌بردار عشایر حدود ۷۰ درصد درآمد خالص آنهاست و همچنین، مقدار اتکا اقتصادی و معیشتی بهره‌برداران عشایر وابسته به مراتع است. نتایج ابرسجی و همکاران (۱۳۸۷) در مطالعه‌ای با عنوان تعیین کیفیت علوفه فنولوژی در مراحل گوناگون نشان دادند که اختلاف در ارزش غذایی علوفه در مراحل گوناگون می‌باشد که در مراحل رشد و رویشی دارای ارزش غذایی بهتری هستند. مطالعه غلامی و همکاران (۱۳۹۰) با عنوان تغییرات تنوع، غذا و گروه‌های کارکردی پوشش گیاهی در شدت‌های گوناگون چرای دام که در استان فارس انجام شد، در این پژوهش تنوع، غنا و برخی گروه‌ها برای ارزیابی پوشش گیاهی به شدت چرای دام استفاده شد که شدت چرا در سه سطح (بلندمدت کلید و بحرانی) انجام شد و نمونه‌گیری پوشش گیاهی به گونه تصادفی منظم انجام گرفت حاکی از کاهش گیاهان کم شونده و افزایش گیاهان زیاد شونده از منطقه مرجع به منطقه بحرانی اشاره کرد و گیاهانی که در بانک بذر حضور داشتند به گونه‌ای معنی‌دار نسبت غیر بانک بذر در منطقه مرجع افزایش یافتند.

با توجه به آنچه که گفته شد این‌گونه می‌توان نتیجه گرفت که شناسایی چالش‌های پیش روی امنیت غذایی در کل و تولیدات دامی به گونه خاص برای برقراری امنیت غذایی از اهمیتی ویژه برخوردار است. در این راستا لازم است چرایی رفتار، نیت و نگرش دامداران را در مورد شاخص‌های امنیت غذایی برای تولید یک غذایی سالم و کافی و در دسترس مردم در جهت پایداری و حفاظت تولید فراورده‌های دامی مورد بررسی قرار گیرد. بنابراین، هدف کلی این پژوهش « تبیین رفتار دامداران شهرستان گالیکش با استفاده از رویکرد پایداری و امنیت غذایی » می‌باشد و اهداف جزئی پژوهش دربرگیرنده موردهای زیر است:

- شناخت ویژگی‌های فردی و حرفه‌ای پاسخگویان؛
- بررسی تأثیر نیت بر رفتار دامداران شهرستان گالیکش با استفاده از رویکرد پایداری و امنیت غذایی؛

- بررسی تأثیر کنترل رفتاری درک شده بر رفتار دامداران شهرستان گالیکش با استفاده از رویکرد پایداری و امنیت غذایی؛
  - بررسی تأثیر هنجار ذهنی بر رفتار دامداران شهرستان گالیکش با استفاده از رویکرد پایداری و امنیت غذایی؛
  - بررسی تأثیر نگرش (دانشی، عاطفی) بر رفتار دامداران شهرستان گالیکش با استفاده از رویکرد پایداری و امنیت غذایی.
- از آنجایی که از یک سو شهرستان گالیکش با این که جز شهرهای کوچک استان گلستان بوده و ۳۸۹۷۵ نفر جمعیت دارد، جدای از دامپروران کوچک خانگی دارای ۲۰۰۰ دامپروری بزرگ بوده که جزو قطب دامپروری کشور بشمار می‌رود (آمارنامه جهاد کشاورزی استان گلستان، ۱۳۹۳) و از سویی دیگر، به دلیل سکونت چندین ساله پژوهشگر در این منطقه و اشراف نسبی به مسایل مرتبط با بخش دامداری آن شهرستان، این منطقه به عنوان منطقه مورد پژوهش انتخاب شد.

مواد و روش‌ها

این پژوهش از نظر ماهیت از نوع پژوهش‌های کمی، از لحاظ هدف در زمره پژوهش‌های کاربردی و از جهت روش توصیفی - همبستگی از لحاظ مقدار و درجه کنترل متغیرها، از نوع غیرآزمایشی و از نظر گردآوری داده‌ها از نوع پژوهش‌های میدانی بشمار می‌رود. داده‌های لازم برای انجام این پژوهش، از راه توزیع پرسش‌نامه محقق ساخته و مشاهده محل پیمایش گردآوری شده است. جامعه آماری این پژوهش، تمامی دامداران شهرستان گالیکش بود که بر اساس آمار جهاد کشاورزی شهرستان به تعداد ۲۰۰۰ نفر بود، حجم نمونه آماری بر اساس جدول کرجسی و مورگان^۱ (۱۹۷۰) ۲۳۴ دامدار برآورد شد ($n=234$). از این میان پرسش‌نامه‌های توزیع شده تعداد ۲۰۴ پرسش‌نامه قابل قبول با نرخ ۸۷ درصد برگشت گردآوری و مورد تجزیه و تحلیل واقع شد. روش نمونه‌گیری در این پژوهش تصادفی ساده بود. بمنظور گردآوری داده‌ها، پس از بررسی جامع ادبیات موضوع، پرسش‌نامه‌ای طراحی و تدوین شد که شامل چندین بخش بود. بخش نخست گویه‌های مربوط به رفتار دامداران نسبت به دامپروری پایدار شامل هشت گویه در نظر گرفته شد. در بخش دوم نیز هشت گویه برای سنجش کنترل رفتار درک شده دامداران نسبت به دامپروری پایدار در نظر گرفته شد. در بخش سوم هشت گویه برای سنجش نیت دامداران نسبت به دامپروری پایدار استفاده شد. در بخش چهارم و پنجم به ترتیب گویه‌های مربوط به هنجارهای ذهنی دامداران نسبت به دامپروری پایدار با هشت گویه و گویه‌های نگرش دامداران نسبت به دامپروری

^۱- Krejcie & Morgan

پایدار با ۱۲ گویه (نگرش دانشی ۶ گویه و نگرش عاطفی ۶ گویه) مورد بررسی قرار گرفتند که برای سنجش تمامی گویه‌های این بخش از طیف لیکرت پنج قسمتی (۰: کاملاً مخالفم، ۱: مخالفم، ۲: نظری ندارم، ۳: موافقم و ۴: کاملاً موافقم) استفاده شد، در بخش پایانی پرسش‌نامه نیز ویژگی‌های فردی و اقتصادی دامداران شامل: سن، میزان دام، مقدار مرتع، مقدار زمین دیم، مقدار زمین آبی، سابقه کار دامداری و مقداری درآمد در پرسش‌نامه مطرح و از پرسش‌شوندگان داده‌های بالا در چارچوب سؤالات باز و بسته مورد بررسی قرار گرفت. روایی ظاهری و محتوایی ابزار پژوهش، به وسیله پانلی از اساتید دانشگاه تربیت مدرس پس از چند مرحله اصلاح و بازنگری مورد تأیید قرار گرفت. برای تعیین پایایی پرسش‌نامه نیز آزمون پیش‌آهنگ انجام شد به گونه‌ای که تعداد ۳۰ پرسش‌نامه خارج از جامعه آماری توزیع گردید و مقدار آلفای کرونباخ برای بخش‌های گوناگون پرسش‌نامه بین ۷۶ تا ۸۷ درصد تعیین شد که این رقم نشان از اعتبار بالای سؤالات پرسش‌نامه می‌باشد. داده‌های بدست آمده از تکمیل پرسش‌نامه‌ها، در محیط نرم‌افزار SPSS نسخه ۱۸ مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. بمنظور پردازش آماری داده‌های گردآوری شده از آمار توصیفی (میانگین، انحراف معیار، کمینه و بیشینه) و آمار استنباطی شامل مقایسه میانگین‌ها شامل: تحلیل واریانس، t-test، آزمون‌های همبستگی و تحلیل رگرسیونی استفاده شد و بمنظور تعیین توانایی متغیرهای مستقل در پیش‌بینی متغیر وابسته پژوهش (رفتار پایدار دامپروری) از آزمون آماری رگرسیون خطی چند متغیره به روش گام به گام استفاده شد. برای تعیین مقدار اثربخشی متغیرهای مستقل پژوهش بر رفتار پایدار دامپروری پاسخگویان متغیرهای مستقل تعداد دام، مقدار مرتع، درآمد سالیانه حاصل دامداری، نیت، درآمد سالیانه، نگرش دانشی، هنجار ذهنی، کنترل رفتاری درک شده و نگرش عاطفی وارد معادله رگرسیون شدند.

نتایج و بحث

ویژگی‌های فردی و حرفه‌ای پاسخگویان

نتایج آمار توصیفی پژوهش (جدول ۱) نشان داد، در میان پاسخ‌گویان جوان‌ترین پاسخ‌گو دارای ۱۹ سال سن و مسن‌ترین آن‌ها دارای ۷۴ سال سن بودند، همچنین، مشخص گردید که میانگین سن پاسخ‌گویان ۴۲/۷۲ سال است. نتایج نشان دادند پاسخ‌گویان دارای سابقه دامداری با میانگین ۲۱/۳۶ سال می‌باشند. داده‌های گردآوری شده در مورد ویژگی‌های اقتصادی دامداران مورد مطالعه

¹- Validity

²-Reliability

³- Pilot Tes

نشان می‌دهند که میانگین تعداد دام پاسخگویان ۹۰ است. از لحاظ مقدار زمین دیم پاسخگویان دارای میانگین ۴/۴۲ هکتار دارای زمین دیم می‌باشند و همچنین، از لحاظ زمین آبی پاسخگویان به طور میانگین دارای ۲/۵۶ هکتار زمین آبی بودند. میانگین مقدار کل درآمد سالیانه پاسخگویان در سال برابر ۱۹/۷۲ میلیون تومان است. همچنین، به طور میانگین فاصله محل سکونت پاسخگویان از شهر ۱۹/۲۸ کیلومتر که دورترین فاصله محل سکونت از شهر ۵۰ کیلومتر و نزدیک‌ترین فاصله ۵ کیلومتر بوده است.

اولویت‌بندی متغیرهای اصلی پژوهش

اولویت‌بندی گویه‌های مربوط به مؤلفه رفتار پایدار در زمینه دامپروری از دیدگاه دامداران شهرستان گالیکش

در این پژوهش متغیر رفتار در زمینه دامپروری پایدار با هشت گویه مورد ارزیابی قرار گرفت. گویه «رعایت برنامه‌های همچون قرق برای جلوگیری از تخریب مراتع» با ضریب تغییرات ۰/۳۳۰ و گویه «می‌توانم از مراتع و چراگاهها محافظت کنم» با ضریب تغییرات ۰/۳۶۰ در اولویت‌های نخست قرار گرفتند. همچنین گویه «فروش دامها در مواقع بروز خشکسالی و کمبود چراگاه» با ضریب تغییرات ۰/۵۲۵ در اولویت آخر قرار گرفتند. میانگین کل گویه‌های مربوط به رفتار پایدار دامپروری ۲/۲۲ با انحراف معیار ۰/۶۹ بود که نشان از تأثیر متوسط به بالای این متغیر در زمینه دامپروری پایدار است.

اولویت‌بندی گویه‌های کنترل رفتار درک شده در زمینه دامپروری پایدار از دیدگاه دامداران شهرستان گالیکش

منظور از کنترل رفتار درک شده در این مطالعه مقدار سختی و سادگی یا مقدار کنترل فرد برای انجام یک عمل هست. از میان هشت گویه‌ای که بمنظور سنجش کنترل رفتار درک شده پاسخگویان در مورد دامپروری پایدار در پرسش‌نامه استفاده شد، براساس ضریب تغییرات به ترتیب گویه‌های «من به عنوان یک دامدار می‌توانم از مراتع حفاظت کنم» و «می‌توانم بخشی از علوفه مورد نیاز دام‌هایم را تأمین کنم» در اولویت‌های نخست و دوم و همچنین، گویه «برقراری تعادل بین بز و میش را به راحتی می‌توانم برقرار ساخت» در اولویت آخر قرار گرفتند. از بیش‌ترین میانگین کل این متغیر در مورد دامپروری پایدار که چهار بوده است، میانگین رتبه‌ای آن ۲/۳۸ با انحراف معیار ۰/۸۴ بدست آمد که نشان از تأثیر نسبتاً بالای کنترل رفتار درک شده در مورد دامپروری پایدار بوده است.

اولویت‌بندی گویه‌های مربوط به مؤلفه نیت در زمینه دامپروری پایدار از دیدگاه دامداران شهرستان گالیکش

منظور از نیت در این مطالعه قصد و انجام یک عمل به وسیله فرد می‌باشد. همان‌گونه که در جدول ۴، مشاهده می‌شود، از میان هشت گویه مورد سنجش نیت پاسخگویان در مورد دامپروری پایدار، براساس ضریب تغییرات به ترتیب گویه‌های «تأمین قسمتی از علوفه مورد نیاز»، «حفاظت از مراتع ابا اجدادی» و «بیمه دام‌ها در آینده»، در اولویت‌های نخست تا سوم و گویه «داشتن مقدار مرتع مورد نیاز برای دام‌ها» در اولویت آخر قرار گرفتند. میانگین رتبه‌ای کل گویه‌ها ۲/۴۵ با انحراف معیار ۰/۷۸ بوده که نشان از تأثیر متوسط به بالای نیت پایدار پاسخگویان در مورد دامپروری پایدار است.

اولویت‌بندی گویه‌های مربوط به مؤلفه هنجار ذهنی در زمینه دامپروری پایدار از دیدگاه دامداران شهرستان گالیکش

هنجار ذهنی به معنی فشار اجتماعی گروه مرجع می‌باشد یا به بیان دیگر، به این معنی است که تا چه اندازه گروه مرجع یا افرادی که برای فرد مهم هستند عمل وی را تأیید می‌کنند. همان‌گونه که در جدول ۵ مشاهده می‌شود، از میان هشت گویه بر اساس ضریب تغییرات گویه «همه دامداران به فکر افزایش تعداد دام‌های‌شان هستند» در اولویت نخست و گویه «دوستان نزدیک من بر این باورند که دامداری کار سخت و بی‌ارزشی است» در اولویت آخر قرار گرفتند. میانگین رتبه‌ای کل گویه‌های مربوط به متغیر هنجار ذهنی ۲/۶۶ با انحراف معیار ۰/۷۸ بدست آمد که نشان از تأثیر نسبتاً بالای این متغیر بر دامپروری پایدار است.

اولویت‌بندی گویه‌های مربوط به نگرش دانشی در زمینه دامپروری پایدار از دیدگاه دامداران شهرستان گالیکش

از میان شش گویه‌ای که بمنظور سنجش نگرش دانشی پایدار پاسخگویان در مورد دامپروری پایدار در پرسش‌نامه استفاده شد، بر اساس ضریب تغییرات به ترتیب گویه «ضرورت تعادل بین بز و میش برای حفاظت از مرتع» در اولویت نخست و گویه «استفاده از سموم و داروهای شیمیایی برای افزایش تولید» در اولویت آخر قرار گرفتند. همچنین، میانگین کل گویه‌های این متغیر ۲/۸۰ با انحراف معیار ۰/۸۳ بدست آمد که نشان از تأثیر متوسط به بالای نگرش دانشی در زمینه دامپروری پایدار از دیدگاه دامداران شهرستان گالیکش در مورد دامپروری پایدار بوده است. (جدول ۶).

اولویت‌بندی دیدگاه دامداران در رابطه با نگرش عاطفی در زمینه دامپروری پایدار از دیدگاه دامداران شهرستان گالیکش

همان‌گونه که در جدول ۷ مشاهده می‌شود، از میان شش گویه‌ای که بمنظور سنجش نگرش عاطفی پایدار پاسخگویان در مورد دامپروری پایدار در پرسش‌نامه استفاده شد، به ترتیب گویه «اهمیت برقراری تعادل بین تعداد دام با مقدار مرتع» در اولویت نخست و گویه «دامداری شغلی بیهوده و دارای ضرر و زیان فراوان است» بر اساس دیدگاه پاسخگویان در اولویت آخر قرار گرفت. همچنین، میانگین کل گویه‌های این متغیر ۲/۷۱ با انحراف معیار ۰/۸۳ محاسبه شد که نشان‌دهنده تأثیر متوسط به بالای نگرش عاطفی از دیدگاه دامداران در مورد دامپروری پایدار بوده است.

آزمون مقایسه میانگین رفتار پایدار با توجه به انجام قرق و بیمه کردن در بین دامداران مورد مطالعه

بمنظور مقایسه متغیرهای اصلی پژوهش در بین گروههای گوناگون دامدار بر حسب انجام قرق مرتع و عدم قرق مرتع و همچنین بر حسب انجام بیمه و عدم بیمه دام با رفتار پایدار دامپروری از آزمون t مستقل استفاده شد. همان‌گونه که جدول ۸ نشان می‌دهد، بین میانگین رفتار پایدار دامپروری پاسخگویان بر حسب وضعیت مرتع تفاوتی معنی‌دار در سطح خطای یک درصد و با اطمینان ۹۹ درصد در بین دو گروه مشاهده شد به گونه‌ای که دامدارانی که مرتع را قرق کرده‌اند، دارای رفتار بهتری نسبت به دامپروری پایدار هستند، از سوی دیگر، نتایج نشان دادند بین میانگین رفتار پایدار پاسخگویان بر حسب وضعیت بیمه کردن دام تفاوتی معنی‌دار در سطح یک درصد و با اطمینان ۹۹ درصد در بین دو گروه مشاهده شد به گونه‌ای که دامدارانی که دام‌های خود را بیمه کرده‌اند رفتار بهتری نسبت به پایداری دامپروری دارند.

رابطه بین مؤلفه‌های اصلی تحقیق با رفتار پایدار دامپروری پاسخگویان

بررسی ضرایب بررسی همبستگی (جدول ۹) نشان می‌دهد که رابطه میان سن و سابقه دامپروری با رفتار پایدار دامپروری معنی‌داری نیست. بنابراین، می‌توان با اطمینان ۹۵ درصد قضاوت نمود که بین دو متغیر سن و سابقه دامپروری و رفتار پایدار دامپروری هیچ‌گونه رابطه معناداری وجود ندارد. ضریب همبستگی محاسبه شده برای متغیرهای تعداد دام و مقدار مرتع با رفتار پایدار دامپروری در سطح ۵ درصد معنی‌دار می‌باشد. این امری طبیعی است که وقتی تعداد دام زیاد باشد به طبع آن مقدار مراتع هم باید زیاد باشد تا دامپروران که شغل دامپروری را انتخاب کردند و آن را پذیرفتند بتوانند در این اصلی که قبول کردند ثبات و پایداری داشته باشند و آن را ادامه دهند و می‌توان چنین برداشت کرد که وجود مراتع بیش‌تر و قابل دسترسی خود می‌تواند عاملی مهم برای وجود آمدن رفتار پایدار در دامپروران باشد چون وجود مراتع کافی این اطمینان

خاطر را به دامپرور می‌دهد که بتواند منابع غذایی مورد نیاز دام خود را فراهم کرده و از استفاده افراطی و بی‌رویه از منابع جلوگیری شود. بنابراین، می‌توان با اطمینان ۹۵ درصد قضاوت کرد که بین تعداد دام و مقدار مرتع با رفتار پایدار دامپروری رابطه‌ای مثبت و معنی‌دار وجود دارد. ضریب پیرسون محاسبه شده بین متغیرهای درآمد سالیانه، درآمد سالیانه حاصل از دامپروری، نیت، کنترل رفتاری درک شده، هنجار ذهنی، نگرش دانشی، نگرش عاطفی با رفتار پایدار دامپروری در سطح یک درصد معنی‌دار می‌باشد. همان گونه که مشخص است بین تعداد دام و درآمد سالیانه معمولاً رابطه مثبت وجود دارد، یعنی با افزایش دام درآمد بیشتر می‌شود. بنابراین، توضیح بالا در این مورد هم صدق کرده و افزایش درآمد منجر به پایداری رفتار دامپروران می‌شود و آن‌ها برای افزایش درآمد کار دامپروری را ادامه داده و در انجام آن ثبات دارند. در مورد متغیرهای نیت، کنترل رفتاری درک شده، هنجار ذهنی، نگرش دانشی، نگرش عاطفی می‌توان چنین بیان کرد که چون قصد انجام یک رفتار به وسیله سه عامل نگرش نسبت به رفتار، هنجارهای ذهنی و کنترل رفتاری درک شده پیش‌بینی می‌شود. بنابراین، رفتار پایدار دامپروران نیز تحت تأثیر این عوامل قرار می‌گیرد، یعنی دامپروران نخست نسبت به پذیرش این رفتار ارزشیابی مثبت یا منفی در مورد انجام یک رفتار انجام می‌دهند و به باور پذیرش رفتار پایداری می‌رسند حالا بر اساس آن باوری که در آن‌ها ایجاد شده در هنجار ذهنی آن‌ها رفتار پایداری دامپروری در آن‌ها شکل گرفته و پس از انجام رفتار پایداری را در خود تحت کنترل خود درآورده و سپس براساس شدت نیت و اراده فردی خود قصد رفتار پایدار دامپروری را نشان داده و دامپروری را به صورت ادامه دار انجام می‌دهند. بنابراین، با اطمینان ۹۹ درصد می‌توان قضاوت کرد که بین متغیرهای یاد شده و رفتار پایدار دامپروری رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد.

رگرسیون خطی چندگانه

در این پژوهش بمنظور تعیین معادله رگرسیون تبیین رفتار پایدار دامداران از رگرسیون خطی گام به گام استفاده شده است. از نه متغیر که همبستگی معنی‌داری با متغیر وابسته (رفتار پایدار دامپروری) داشتند، مورد آزمون قرار گرفتند. این روش در آغاز با مقایسه متغیرهای مستقل، مهم‌ترین متغیر را وارد معادله می‌کند، به بیان دیگر، ابتدا متغیری را که بیش‌ترین همبستگی را با متغیر وابسته دارد، وارد معادله می‌کند. این روند تا زمانی ادامه می‌یابد که هیچ متغیر مستقلی توانایی ورود به معادله رگرسیون را نداشته باشد. از میان متغیرهای وارد شده به معادله رگرسیون متغیرهای نیت، نگرش دانشی، هنجار ذهنی، کنترل رفتاری درک شده و نگرش عاطفی توانستند

۵۸/۹ درصد از تغییرات واریانس رفتار پایدار دامپروران شهرستان گالیکش را تبیین کنند. (جدول ۱۰).

گام نخست: در نخستین گام نیت وارد معادله شده است، مقدار ضریب همبستگی چندگانه (R) برابر ۰/۴۸۹ و ضریب تبیین برابر ۰/۲۴۱ بدست آمد.

گام دوم: در این گام متغیر نگرش دانشی وارد معادله شد. این متغیر ضریب همبستگی چندگانه (R) را به ۰/۶۰۸ و ضریب تبیین را به ۰/۳۸۹ افزایش داد.

گام سوم: در گام سوم متغیر هنجار ذهنی وارد معادله شد. این متغیر ضریب همبستگی چندگانه (R) را به ۰/۶۹۹ و ضریب تبیین را به ۰/۴۸۵ افزایش داد.

گام چهارم: در گام چهارم متغیر کنترل رفتاری درک شده وارد معادله شد. این متغیر ضریب همبستگی چندگانه (R) را به ۰/۷۲۰ و ضریب تبیین را به ۰/۵۰۷ افزایش داد.

گام پنجم: در گام آخر متغیر نگرش عاطفی وارد معادله شد. این متغیر ضریب همبستگی چندگانه (R) را به ۰/۷۲۶ و ضریب تبیین را به ۰/۵۸۳ افزایش داد. بنابراین، در پنج گام عملیات متوقف شد، و همان‌گونه که در بالا اشاره شد، این پنج متغیر ۵۸/۹ درصد از تغییرات متغیر وابسته "رفتار پایدار دامداران" را تبیین کردند و بقیه تغییرات منوط به عواملی است که در این پژوهش مورد مطالعه قرار نگرفته‌اند. با توجه به داده‌های بدست آمده در جدول ۱۰ می‌توان فرمول زیر را برای برآورد رفتار پایدار دامپروری دامداران شهرستان گالیکش پیشنهاد داد:

$$Y = -۳۲/۷۵۶ + (X_1) ۰/۲۶۹ + (X_2) ۰/۳۹۲ + (X_3) - ۳/۰۸۸ + (X_4) ۰/۱۱۲ + (X_5) ۱/۱۲۷$$

Y=متغیر وابسته (رفتار پایدار دامپروری)

عدد ثابت (عرض از مبدأ) = ۳۲/۷۵۶

X1= نیت

X2 = نگرش دانشی

X3= هنجار ذهنی

X4= کنترل رفتاری درک شده

X5= نگرش عاطفی

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

داده‌های بدست آمده از مقایسه میانگین‌ها نشان می‌دهند که بین رفتار پایدار پاسخگویان بر حسب وضعیت بیمه کردن دام تفاوتی معنی‌دار در بین دو گروه مشاهده شد. به گونه‌ای که دامدارانی که دام‌های خود را بیمه کرده‌اند، رفتاری بهتر نسبت به پایداری دامپروری در راستای

امنیت غذایی دارند که با پژوهش حیاتی و همکاران ۱۳۸۹ همخوانی دارد. به بیان دیگر، هنگامی که دامپروران دام‌های خود را بیمه کرده باشند و خطری دام‌های آن‌ها را تهدید کند و خسارتی به دامپروران وارد شود و آن‌ها اطمینان خاطر داشته باشند که بیمه خسارت آن‌ها را جبران خواهد کرد و ضرر زیادی به آن‌ها متحمل نمی‌شود، انگیزه و تمایلی بیش‌تر به دام پیدا کرده و بیش‌تر سمت آن رفته و به نسبت رفتار پایداری از خود نشان می‌دهند. در رابطه بین مؤلفه‌های اصلی پژوهش با رفتار پایدار دامپروری پاسخگویان در راستای امنیت غذایی بر اساس نتایج آزمون همبستگی پیرسون، همبستگی مثبت و معنی‌داری بین نیت و رفتار پایدار دامپروری پاسخگویان وجود دارد که با نظریه رفتار آیزن ۱۹۹۱ همخوانی دارد؛ به بیان دیگر، هرچه دامدار خود را با اطرافیان وفق دهد، نیتی مثبت‌تر نسبت دامپروری داشته باشد قصد و اراده وی جهت انجام دامپروری پایدار قوی‌تر است. نتایج پژوهش نشان داد، همبستگی مثبت و معنی‌داری بین کنترل رفتاری درک شده پاسخگویان و رفتار پایدار دامپروری آنان وجود دارد؛ یعنی هرچه داده‌ها، مهارت‌ها، توانایی‌های فردی، فرصت‌ها، منابع و امکانات فرد بیش‌تر باشد، رفتار پایدار قوی‌تری نیز از سوی دامداران شاهد خواهیم بود. بر اساس نتایج بدست آمده، همبستگی مثبت و معنی‌داری بین هنجار ذهنی پاسخگویان و رفتار پایدار دامپروری آنان وجود دارد که با پژوهش هانگ و چانگ ۲۰۰۵ همخوانی دارد. به بیان دیگر، هرچه دامدار خود را با اطرافیان، دوستان، همکاران و محیط اطراف بیش‌تر وفق دهد، دارای رفتار پایدار محکم‌تری در رابطه با پایداری دامپروری خواهد داشت. نتایج بدست آمده از پژوهش نشان دادند، همبستگی مثبت و معنی‌داری بین نگرش دانشی دامداران و رفتار پایدار دامداری آنان وجود دارد که با پژوهش آیزن هم‌سوست؛ به بیان دیگر، هرچه افکار اجتماعی و باید و نبایدهای مردم نسبت به دامپروری بهتر باشد، رفتار پایدار آنان در مورد دامپروری قوی‌تر خواهد بود. نتایج پژوهش حاکی از آن بود که همبستگی مثبت و معنی‌داری بین نگرش عاطفی و رفتار پایدار دامپروری پاسخگویان وجود دارد؛ بنابراین، می‌توان گفت هرچه فرد دامدار احساس و گرایش ذهنی بهتری نسبت به دامپروری پایدار داشته باشد، رفتار پایدار بهتری از سوی او شاهد خواهیم بود. در ادامه پژوهش نیز از میان متغیرهای وارد شده به معادله رگرسیون متغیرهای نیت، نگرش دانشی، نگرش عاطفی، هنجار ذهنی و کنترل رفتاری درک شده توانستند در حدود ۶۰ درصد از تغییرات واریانس رفتار پایدار دامپروران شهرستان گالیکش را در راستای امنیت غذایی تبیین کنند که در این بین متغیر نگرش دانشی بیش از سایر متغیرها بر مقدار تبیین رفتار پایداری دامداران در راستای امنیت غذایی تأثیرگذار بوده است. در نهایت، با توجه به یافته‌های پژوهش، پیشنهادهای زیر مطرح می‌شود:

بهبود نگرش دامداران در جهت آشکار نمودن عوارض ناپایدار در تخریب مراتع و همچنین، برگزاری دوره‌های بازدید به گونه عام برای اطرافیان دامدار و به گونه خاص برای دامداران برای استفاده مطلوب از مراتع و در نهایت افزایش رفتار زیست‌محیطی و پایدار دامداران.

شناسایی نیازهای دامداران و برگزاری دوره‌های آموزش‌های مهارتی در شهرستان گالیکش در خصوص مدیریت مراتع (شامل قرق و احیاء)، مزایای بیمه دام، تعادل بین دام و مرتع، پرورش نوع محلی دام، استفاده از سموم و داروهای شیمیایی، زمان چرای دام، بسته‌بندی فرآورده‌ای دامی، بازاریابی فرآورده‌ها و استفاده از کودهای دامی در مراتع.

پیشنهاد می‌شود بخش ترویج و آموزش کشاورزی منطقه‌ی مورد مطالعه با همکاری سازمان‌های بیمه تأثیر بیمه کردن دام و حتی بیمه افراد دامدار جهت کاهش خسارات بلایای طبیعی از راه چاپ و انتشار پوستر، بروشور، کتابچه، تهیه فیلم و برگزاری کارگاه و نمایشگاه‌های گوناگون برای خانوارهای محلی ساکن در منطقه، تدوین و ارایه کنند.

با توجه به این‌که رفتار دامداران مطابق با رفتار بزرگان منطقه است که از راه مشاهده دریافت می‌کنند، ضروری به نظر می‌رسد که از نیت و نگرش، رفتار و تجارب چندین ساله دامداران، باخبران و خبرگان بومی منطقه در زمینه‌های حفاظت و مدیریت مراتع، استفاده از سموم، تأمین علوفه، ترکیب گله، تعادل بین دام و مرتع و غیره استفاده شود.

منابع

- ابرسجی، ق.، شاهی، ق.، و پاسندی، م. (۱۳۸۷). تعیین کیفیت علوفه فنولوژی. پژوهش و سازندگی در منابع طبیعی. شماره ۸۷، صص ۵۵-۵۱.
- باقری، ر.، ساروی، م.، و چائیچی، م. (۱۳۸۸). بررسی اثر شدت چرای دام بر برخی خصوصیات شیمیایی خاک در منطقه نیمه خشک (مطالعه موردی: پارک ملی خبر و مراتع اطراف). مجله علمی پژوهشی مرتع، ۳ (۳)، صص: ۴۱۲-۳۹۸.
- بشیریان، س.، حیدرنیا، ا.، الهوردی‌پور، ه.، و حاجی‌زاده، ا. (۱۳۹۱). کاربرد تئوری رفتار برنامه‌ریزی شده در پیشبینی پستی‌های مؤثر بر سوء‌مصرف مواد در نوجوانان. مجله دانشگاه علوم پزشکی فسا، ۲ (۳): صص: ۱۶۲-۱۵۶.
- دامغانی ع. و معین‌الدینی ش. (۱۳۹۰). امنیت غذایی و اخلاق زیستی در کشاورزی پایدار. فصلنامه اخلاق در علوم و فناوری، ۶ (۲) صص: ۸-۲. حیاتی، ب.، قهرمان‌زاده، م.، خداوردی‌زاده، م. و نجفی، ن. (۱۳۸۹). بررسی عوامل مؤثر بر پذیرش بیمه دام روستایی در شهرستان سلماس. مجله پژوهش‌های علوم دامی. جلد ۲۰/۴ شماره ۲.

- خاکی‌پور، ل.، بارانی، ح.، دریجانی، ع.، و کرمیان، ر. (۱۳۹۱). بررسی سهم مرتع در درآمد دامداری خانوار عشایری (مطالعه موردی: حوزه آبخیز همیان). مجله علمی پژوهشی مرتع، ۵ (۴). صص: ۴۳۷-۴۳۰.
- خالدی، ک.، و فریادرس، و. (۱۳۹۰). شبیه‌سازی امنیت غذایی بر مبنای تغییر منابع تولید و سیاست‌های تجاری. فصلنامه اقتصاد کشاورزی، ۱ (۵)، تهران: صص: ۷۹-۶۱.
- خضری، م. (۱۳۸۲). امنیت غذایی و امنیت ملی. همایش کشاورزی و توسعه ملی. صص: ۹۳۰-۸۹۲.
- خوبفکربرآبادی، ح. (۱۳۷۷). بررسی اثرات اجتماعی، اقتصادی و کالبدی اجرای طرح‌های بهسازی (مطالعه موردی سیستان و بلوچستان). وزارت جهاد سازندگی، معاونت آموزش و تحقیقات.
- سجادی‌پور، م.، احمدی خوی، ا. (۱۳۹۰). تحول مفهومی و مولفه‌های رژیم بین‌المللی امنیت غذایی. پژوهشنامه علوم سیاسی، ۶ (۴)، صص: ۱۷۷-۱۴۵.
- شریفی، س.، حبیبی، س.، و قندی، د. (۱۳۸۸). توسعه پایدار در محصولات دام و طیور. چهارمین همایش منطقه‌ای ایده‌های نو در کشاورزی.
- شیرانی بیدآبادی، ف.، و احمدی کلیجی، س. (۱۳۹۲). کاربرد شاخص تنوع غذایی در بررسی وضعیت امنیت غذایی مناطق روستایی ایران. فصلنامه روستا و توسعه، ۱۶ (۲)، صص: ۴۳-۲۵.
- مبینی دهکردی، ع. (۱۳۸۴). رویکردی نو به انتخاب بهترین گزینه راهبردی امنیت غذایی جمهوری اسلامی ایران. فصلنامه اقتصاد کشاورزی و توسعه، ۱۳ (۵۱)، صص: ۳۲-۱۵.
- رهبر، ف.، و مبینی دهکردی، ع. (۱۳۸۳). رویکردی نو به راهبرد امنیت غذایی (از منظر عرضه با ثبات مواد غذایی). فصلنامه پژوهش‌های اقتصادی، شماره ۱۴، صص: ۱۸-۱.
- علیپور، ب. (۱۳۹۱). برآورد ضرایب اقتصادی صفات مهم تولیدی بز لری لرستان. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه کشاورزی و منابع طبیعی رامین خوزستان، دانشکده علوم دام، صص: ۲۴-۱۸.
- غلامی، پ.، قربانی، ج.، و شکری، م. (۱۳۹۰). تغییرات تنوع غنا و گروه‌های کارکردی پوشش گیاهی در شدت‌های مختلف چرای دام (مطالعه موردی: مراتع ماهور ممسنی، استان فارس). فصلنامه علمی-پژوهشی تحقیقات مرتع و بیابان ایران، ۱۸ (۴)، صص: ۶۶۲، ۶۷۵.
- کرلینجر، ف. (۱۳۸۷). پژوهش در علوم رفتاری، ترجمه حسن پاشا شریفی و حسین نجفی زند. جلد اول، چاپ دوم، انتشارات آوای نور.
- کفیلزاده، ف.، اسماعیلزاده، ع. (۱۳۸۱). اقتصاد تولید بخش عشایر کوچنده و اسکان یافته، (مطالعه موردی ایل کرد). فصلنامه اقتصاد کشاورزی و توسعه، سال دهم.

- مجیدزاده، ا. (۱۳۹۱). اهمیت تولیدات دامی در صنایع غذایی. ماهنامه آموزشی و پژوهشی امرداد. شماره ۱۶، صص: ۸-۹.
- نوری‌زمان‌آبادی، ه.، و فسخودی، ع. (۱۳۸۶). سهم توسعه کشاورزی در توسعه روستایی (مطالعه موردی مناطق روستایی استان اصفهان). مجله علوم کشاورزی ایران، ۲-۳۸ (۲)، صص: ۲۶۳-۲۷۵.

Refrences

- Ajzen, I. (1991). The theory of planned behavior. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 50, 179–211. CrossRef, Web of Science.
- Beddington, J. R., Asaduzzaman, M., Clark, M. E., Bremauntz, A. F., Guillou, M. D., Howlett, D. J. B., & Wakhungu, J. (2012). What next for agriculture after Durban. *Science*, 335(6066), 289-290.
- Campbell, C. (1991). Food insecurity: a nutritional outcome or a predictor variable; 121(3): 408-415.
- Johnson, R. (2009). Food security: the role of agricultural trade. International food and agricultural trade policy council. Available on: www. Agritrade. Org.
- Havstad, K. T., D. L. Beker, J. E. Ellis, D. M. S. L. Kronberg, D. E. Doornbos and E. L. (1986). Forage intake of different beef cattle biological types under range conditions. *Mon. Agri. Res.* 3(2):17-19.
- Hung, S. Y., & Chang, C. M. (2005). User acceptance of WAP services: Test of competing theories. *Journal of Computer Standards & Interfaces*, 27(4), 359–370.
- Krejcie, R.V. & D.W. Morgan (1970). Determining Sample size for Research Activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(7): 608.
- Godfray, H. C. J., Beddington, J. R., Crute, I. R., Haddad, L., Lawrence, D., Muir, J. F., & Toulmin, C. (2010). Food security: the challenge of feeding 9 billion people. *science*, 327(5967), pp. 812-818.
- Misselhorn, A; Aggarwal, P; Ericksen, P; Gregory, P; Horn-Phathanothai, L; Ingram, J. & Wiebe, K. (2012). A vision for attaining food security. *Environmental Sustainability*, 4, pp. 7-17.
- Wolfe, S.E., & Higgins, G.E. (2008). Self-Control And perceived behavioral Control. *Applied Psychology in Criminal Justice* 4(1): 108-134. Available at: http://www.apcj.org/documents/4_1_Wolfe_and_Higgins.pdf.

پیوست‌ها

جدول ۱- ویژگی‌های فردی و اقتصادی دامداران مورد مطالعه (n=۲۰۴).

متغیر	میانگین	کمینه	بیشینه	انحراف معیار
سن	۴۲/۷۲	۱۹	۷۴	۱۲/۷۴
سابقه دامداری (سال)	۲۱/۳۶	۱	۶۴	۱۴/۹۱
تعداد دام بر حسب رأس	۹۰	۱۵	۳۲۰	۴۳/۱۴
مقدار مرتع (هکتار)	۱۲/۸۲	۵	۶۵	۱۳/۷۳
مقدار زمین دیم (هکتار)	۴/۴۲	۰	۱۸	۳/۶۲
مقدار زمین آبی (هکتار)	۲/۵۶	۰	۲۰	۲۴/۴
مقدار درآمد در سال (میلیون)	۱۹/۷۲	۷	۵۰	۷/۶۱
فاصله محل سکونت از شهر (کیلومتر)	۱۹/۲۸	۵	۵۰	۱۷/۴۳

جدول ۲- اولویت‌بندی گویه‌های رفتار در زمینه دامپروری پایدار (n=۲۰۴).

اولویت	ضریب تغییرات	انحراف معیار	میانگین رتبه‌ای*	گویه‌ها
۱	۰/۳۳۰	۰/۸۲	۲/۴۸	رعایت برنامه‌های همچون فرق برای جلوگیری از تخریب مراتع.
۲	۰/۳۶۰	۰/۸۷	۲/۴۱	می‌توانم از مراتع و چراگاه‌ها محافظت کنم.
۳	۰/۳۸۷	۰/۹۱	۲/۳۵	برقراری تعادل بین تعداد دام و مرتع.
۴	۰/۴۳۴	۰/۹۹	۲/۲۸	اقدام به استفاده از مواد شیمیایی برای افزایش تولید.
۵	۰/۴۵۱	۱/۰۲	۲/۲۶	عدم استفاده از ادوات و ماشین‌آلات مضر برای پایداری محیط.
۶	۰/۴۳۷	۰/۹۷	۲/۰۵	کاهش تعداد دام‌ها برای کاهش تخریب مراتع.
۷	۰/۵۰۷	۱/۰۱	۱/۹۹	اقدام به فروش دام و طیور برای جلوگیری از تخریب محیط.
۸	۰/۵۲۵	۱/۰۴	۱/۹۸	فروش دام‌ها در مواقع بروز خشکسالی و کمبود چراگاه.
			کل	
			۲/۲۲	۰/۶۹

منبع: یافته‌های پژوهش * ۰: کاملاً مخالفم ۱: مخالفم ۲: بی‌نظر ۳: موافق ۴: کاملاً موافق

جدول ۳- اولویت‌بندی گویه‌های مربوط به مؤلفه کنترل رفتار درک شده در زمینه دامپروری پایدار (n=۲۰۴).

اولویت	ضریب تغییرات	انحراف معیار	میانگین رتبه‌ای*	گویه‌ها
۱	۰/۳۲۵	۰/۹۲	۲/۸۳	به عنوان یک دامدار می‌توانم از مراتع حفاظت کنم. می‌توانم قسمتی از علوفه مورد نیاز دام‌هایم را تأمین کنم.
۲	۰/۳۵۰	۰/۹۶	۲/۷۴	بیمه دام‌ها گران و پرهزینه است.
۳	۰/۴۱۳	۱/۰۱	۲/۴۴	من مجبورم از مواد و داروهای شیمیایی استفاده کنم.
۴	۰/۴۷۳	۱/۱۵	۲/۴۳	برای من امکان‌پذیر است که دام‌های خودم را بیمه کنم.
۵	۰/۵۲۸	۱/۲۲	۲/۳۱	رعایت برنامه قرق یا خروج دام از مرتع. رها کردن شغل دامپروری در صورت پیدا کردن یک شغل بهتر.
۶	۰/۵۴۳	۱/۲۴	۲/۲۸	تبادل بین بز و میش را به راحتی می‌توان برقرار ساخت.
۷	۰/۶۲۷	۱/۳۵	۲/۱۵	
۸	۰/۸۲۳	۱/۴۵	۱/۷۶	
۰/۸۴			۲/۳۸	کل

منبع: یافته‌های پژوهش* ۰: کاملاً مخالفم ۱: مخالفم ۲: بی‌نظر ۳: موافق ۴: کاملاً موافق

جدول ۴- اولویت‌بندی گویه‌های مربوط به مؤلفه نیت در زمینه دامپروری پایدار (n=۲۰۴)

اولویت	ضریب تغییرات	انحراف معیار	میانگین رتبه‌ای*	گویه‌ها
۱	۰/۳۳۰	۰/۸۸	۲/۷۲	تأمین قسمتی از علوفه مورد نیاز.
۲	۰/۳۶۶	۰/۹۱	۲/۴۸	حفاظت از مراتع ابا اجدادی.
۳	۰/۳۹۸	۰/۹۸	۲/۴۶	بیمه دام‌ها در آینده.
۴	۰/۴۱۸	۱/۰۲	۲/۴۴	ادامه شغل دامداری در آینده.
۵	۰/۴۷۱	۱/۱۴	۲/۴۲	ادامه برنامه قرق از مراتع با تمام توان.
۶	۰/۵۰۰	۱/۱۹	۲/۳۸	عدم استفاده از مواد و داروهای شیمیایی.
۷	۰/۵۱۴	۱/۲۲	۲/۳۷	برقراری تعادل بین تعداد دام‌ها و مقدار مرتع.
۸	۰/۶۴۹	۱/۳۷	۲/۱۱	داشتن مقدار مرتع مورد نیاز برای دام‌ها.
			کل	
			۰/۷۸	۲/۴۵

منبع: یافته‌های پژوهش * ۰: کاملاً مخالفم ۱: مخالفم ۲: بی‌نظر ۳: موافق ۴: کاملاً موافق

جدول ۵- اولویت‌بندی گویه‌های مربوط به مؤلفه هنجار ذهنی در زمینه دامپروری پایدار (n=۲۰۴).

اولویت	ضریب تغییرات	انحراف معیار	میانگین رتبه‌ای*	گویه‌ها
۱	۰/۲۹۸	۰/۹۱	۳/۰۵	همه مردم به فکر افزایش تعداد دام‌هایشان هستند.
۲	۰/۳۳۳	۰/۹۶	۲/۸۸	دامداران باتجربه بر این باورند که باید بین تعداد دام و مرتع تعادل باشد.
۳	۰/۳۶۱	۱/۰۲	۲/۸۲	همکاران من از سموم و مواد شیمیایی استفاده می‌کنند.
۴	۰/۳۹۲	۱/۱۰	۲/۸۰	دوستان نزدیک من معتقدند حفاظت از مراتع ضروری است.
۵	۰/۴۱۸	۱/۱۵	۲/۷۵	یک دامدار باید مقداری از علوفه مورد نیاز خود را تأمین کند.
۶	۰/۴۵۸	۱/۱۷	۲/۵۵	دامداران اینجا به فکر بیمه کردن دام‌های خود هستند.
۷	۰/۵۴۳	۱/۳۲	۲/۴۳	دامداران به فکر زمان گل‌دهی و بذردهی گیاهان مرتع هستند.
۸	۰/۶۸۲	۱/۴۰	۲/۰۵	دوستان من معتقدند دامداری کار سخت و بی‌ارزشی است.
			کل	
			۰/۷۸	۲/۶۶

منبع: یافته‌های پژوهش * ۰: کاملاً مخالفم ۱: مخالفم ۲: بی‌نظر ۳: موافق ۴: کاملاً موافق

جدول ۶- اولویت‌بندی گویه‌های مربوط به مؤلفه نگرش دانشی در زمینه دامپروری پایدار (۲۰۴).
(n=)

اولویت	ضریب تغییرات	انحراف معیار	میانگین رتبه‌ای ^۰	گویه‌ها
۱	۰/۲۶۹	۰/۸۴	۳/۱۲	ضرورت تعادل بین بز و میش برای حفاظت از مرتع.
۲	۰/۳۰۵	۰/۹۲	۳/۰۱	افزایش تعداد دام برای افزایش سود.
۳	۰/۳۲۰	۰/۹۵	۲/۹۶	تولید مقداری از علوفه مورد نیاز دام به وسیله خود دامدار.
۴	۰/۳۴۷	۱/۰۶	۲/۸۳	بهترین زمان چرای دام زمان گل‌دهی است.
۵	۰/۴۰۵	۱/۱۱	۲/۷۴	ارتباط بین بیمه دام و افزایش سود.
۶	۰/۴۸۹	۱/۲۰	۲/۴۵	استفاده از سموم و مواد شیمیایی برای افزایش تولید.
			کل	
			۲/۸۰	۰/۸۳

منبع: یافته‌های پژوهش * ۰: کاملاً مخالفم ۱: مخالفم ۲: بی‌نظر ۳: موافق ۴: کاملاً موافق

جدول ۷- اولویت‌بندی گویه‌های مربوط به مؤلفه نگرش عاطفی در زمینه دامپروری پایدار (۲۰۴).
(n=)

اولویت	ضریب تغییرات	انحراف معیار	میانگین رتبه‌ای ^۰	گویه‌ها
۱	۰/۲۷۲	۰/۸۲	۳/۰۱	اهمیت برقراری تعادل بین دام و مرتع.
۲	۰/۲۸۸	۰/۸۶	۲/۹۸	حفاظت از مرتع کار عاقلانه‌ای است.
۳	۰/۳۴۸	۰/۹۸	۲/۸۱	بیمه دام بسیار باارزش و مفید است.
۴	۰/۳۸۲	۱/۰۱	۲/۶۴	کمک برنامه‌های قرق و خروج دام از مرتع به پایداری.
۵	۰/۴۴۶	۱/۱۲	۲/۵۱	ضرورت و اهمیت کاشت و احیای مرتع.
۶	۰/۴۹۳	۱/۱۴	۲/۳۱	دامداری شغلی بی‌پهلو و دارای ضرر و زیان فراوان است.
			کل	
			۲/۷۱	۰/۸۳

منبع: یافته‌های پژوهش * ۰: کاملاً مخالفم ۱: مخالفم ۲: بی‌نظر ۳: موافق ۴: کاملاً موافق

جدول ۸- مقایسه میانگین بین وضعیت مرتع و وضعیت بیمه دام با رفتار پایدار دامپروری
پاسخگویان (n=۲۰۴).

متغیر	سطوح متغیر	تعداد	میانگین	انحراف معیار	مقدار t	درجه آزادی	معنی داری
وضعیت مرتع	قرق	۱۲۵	۲/۸۷	۲/۹۶	۷/۷۴**	۲۰۲	۰/۰۰۱
	بدون قرق	۷۹	۲/۰۱	۲/۷۶			
وضعیت بیمه دام	انجام بیمه	۸۳	۳/۲۶	۳/۰۵	۲/۲۸**	۲۰۲	۰/۰۰۱
	عدم انجام بیمه	۱۲۱	۳/۰۵	۲/۹۸			

* معنی داری در سطح ۰/۰۵ ** معنی داری در سطح ۰/۰۰۱

جدول ۹- نتایج آزمون همبستگی پیرسون بین مؤلفه‌های اصلی پژوهش با رفتار دامپروری پایدار.

متغیر مستقل	میزان همبستگی (r)	Sig
سن	۰/۰۹۱	۰/۲۱۳
تعداد دام	۰/۱۶۲*	۰/۰۵
مقدار مرتع	۰/۱۷۴*	۰/۰۵
سابقه دامپروری	-۰/۰۶۱	-۰/۷۳
درآمد سالیانه	۰/۲۱۰**	۰/۰۱
درآمد سالیانه حاصل دامداری	۰/۲۶۲**	۰/۰۱
نیت	۰/۲۵۴**	۰/۰۱
کنترل رفتاری درک شده	۰/۴۱۲**	۰/۰۱
هنجار ذهنی	۰/۴۰۱**	۰/۰۱
نگرش دانشی	۰/۵۳۲**	۰/۰۱
نگرش عاطفی	۰/۴۸۲**	۰/۰۱

* معنی داری در سطح ۰/۰۵ ** معنی داری در سطح ۰/۰۰۱

جدول ۱۰- نتایج تحلیل رگرسیون رفتار پایدار دامپروری دامداران شهرستان گالیکش.

Sig	t	Beta	B	Adjusted R ²	R ²	R	متغیرهای مستقل
۰/۰۱	-۷/۱۶	-	-۳۲/۷۵۶	-	-	-	ضریب ثابت (b)
۰/۰۱	۶/۹۹	۰/۳۹۲	۰/۳۶۹	۰/۲۴۶	۰/۲۴۱	۰/۴۸۹	نیت
۰/۰۱	۱۰/۴۵	۰/۴۰۰	۰/۳۹۲	۰/۳۹۶	۰/۳۸۹	۰/۶۰۸	نگرش دانشی
۰/۰۱	۵/۹۲	۰/۲۸۸	۳/۰۸۸	۰/۴۶۴	۰/۴۵۸	۰/۶۹۹	هنجار ذهنی
۰/۰۱	-۴/۳۸	-۰/۱۷۲	-۰/۱۱۲	۰/۵۱۲	۰/۵۰۷	۰/۷۲۰	کنترل رفتاری درک شده
۰/۰۱	۲/۳۷	۰/۱۱۶	۱/۱۲۷	۰/۵۸۹	۰/۵۸۳	۰/۷۲۶	نگرش عاطفی
Durbin Watson = 1/62				F= 89/17	Sig= 0/001		df= 199